

Una història de corsaris, esclaus i fugitius eivissencs a Alger

Anys 1705-1710

*per Marc Pallicer Benejam**

Ja fa molts d'anys es va produir un plet per motius matrimonials a la Pabordia de Ciutadella de Menorca. Era el març de l'any 1710 i, portat a terme al Tribunal Eclesiàstic, se'n conserva avui la documentació a l'Arxiu Diocesà de Menorca (ADMe, capsa D-400). Va ser trobada en el marc d'una investigació sobre els soldats menorquins que partiren a la guerra fora de l'illa i avui està pendent de publicar. Destaca aquest plet per la molta informació que va aportar sobre una expedició de corsaris eivissencs al nord d'Àfrica, la qual considero que s'ha de donar a conèixer.

Vet aquí una vegada, que una senyora vídua de Ciutadella de Menorca, anomenada Margarida Ferrer, va sol·licitar la viduitat al Tribunal Eclesiàstic de la Pabordia

de Ciutadella, a fi de casar-se en segones núpcies en cas de sorgir-ne la possibilitat. No obstant això, aquesta viduitat s'havia de demostrar, ja que el seu marit, el mallorquí Antoni Veny, havia mort en estranyes circumstàncies en terres africanes i la defunció no constava oficialment. Així, la ciutadellenca va assistir a la Cúria diocesana de Menorca amb un testimoni, un mariner que havia trobat als molls del port de Ciutadella, el qual havia de partir immediatament de retorn a Eivissa i sabia informacions sobre la mort del seu marit.

Un cop arribats Margarida i el testimoni davant el vicari general, mossèn Gabriel Carbonell, aquest li demanà al testimoni que expliqués el seu relat per verificar la mort d'Antoni Veny. El testimoni es

presentà. Era Jaume Ermengol, mariner natural de la població d'Alberic, del Regne de València, de 46 anys d'edat i cunyat d'un eivissenc anomenat Miquel Buira, el qual havia desaparegut juntament amb Veny. Ermengol ja feia divuit anys que residia a Eivissa i coneixia molt bé al mallorquí, que també habitava l'illa des de feia molts d'anys i amb el qual tenia una relació constant perquè compartien l'ofici de mariner. A part, també es coneixien molt perquè en ocasions compartien embarcació per anar a l'illa de Formentera.

Conta que dos anys enrere, navegant, va tenir l'ocasió de capturar una embarcació musulmana, de la qual va fer nou captius, concretament quatre libis, una líbia i quatre turcs. Així, va decidir intercanviar-los amb esclaus cristians per guanyar-se'n la recompensa o favor de les seves famílies. D'aquesta manera, va anar amb un xabec a la ciutat d'Alger amb els captius que havia apresat a les costes per tal d'intercanviar-los.

Ja a la ciutat d'Alger, es va dirigir a l'Hospital dels captius cristians de la contrada, on s'entrevistà amb el pare administrador de la hisenda per saber noves del seu cunyat, Miquel Buira, el qual com ja s'ha dit es donava per desaparegut. Amb l'administrador va tenir una interessant conversa, que li donà noves del seu paísà. Aquest li contà que cinc anys enrere, el 1705, es va armar un llaüt en cors des d'Eivissa, capitanejat pel patró Joan Soler. Entre la

Tota la trama històrica del corsari eivissenc va ser relatada per dos dels membres de la tripulació d'un vaixell, els quals es trobaven de pas als molls del port de Ciutadella de Menorca. A la imatge, dibuix a l'oli de la ciutat del ponent menorquí, datat sobre el 1690.

seva tripulació es trobava el mallorquí Veny. L'embarcació partí cap a les costes de Barbaria i, navegant per aquelles hostils aigües i ja arribada la nit, van ser descoberts. Aprofitant que la guàrdia s'havia adormit, es va armar un carbó que sortí amb sigil del cap de Cherchell i atacà per sorpresa el llaüt eivissenc. Tot i la confusió, els mariners del corsari s'oposaren en armes als atacants i presentaren lluita, en la qual moriren vuit defensors. Entre els morts hi havia el mallorquí Antoni Veny i l'eivissenc Miquel Buira, aquest segon, cunyat del testimoni.

El testimoni Ermengol, en teoria ja havia demostrat la mort del mallorquí Antoni Veny, mitjançant el qual la menorquina Margarida Ferrer ja es podia casar. Això no obstant continuà el seu relat per si fos necessari. Segons contà l'administrador al testimoni, els morts foren llançats al mar i els supervivents varen ser esclavitzats a la ciutat d'Alger. Captius i venuts a diferents amos, els supervivents treballaven, alguns al servei domèstic i d'altres com a mà d'obra als horts i vergers de la contrada. Així, fins que un dels membres de la tripulació va fer una bogeria que el portà a la llibertat. Aquest era l'eivissenc Bartomeu Llorenç, el qual, pels voltants de la mitjanja de l'any 1708, aprofitant la confusió de la nit, va anar al port de la ciutat algeriana amb altres cristians també captius i va robar una llanxa. L'eivissenc i els seus còmplices començaren a remar i remar durant dies, fins que la fortuna els portà a les costes d'Eivissa. Bartomeu Llorenç havia aconseguit la seva llibertat.

Sabuda de la gesta per boca de l'administrador i tractats negocis per Alger, Jaume Ermengol tornà a Eivissa, on efectivament la història que havia sentit ja era coneguda i les dades confirmades. En arribar Bartomeu Llorenç havia contat a les dones dels corsaris de

Imatge d'Alger del segle XVII. En aquesta ciutat del nord d'Àfrica, hi varen esclavitzar multitud de cristians, entre ells molts d'eivissencs.

la tripulació i a les autoritats locals, que efectivament del llaüt armat en cors cinc anys abans, en varen morir vuit homes, entre ells els ja esmentats Antoni Veny i Miquel Buira.

Tot i això, malgrat el relat i el testimoni de Jaume Ermengol, el vicari, mossèn Gabriel Carbonell, manifestà que aquest no era suficient per donar validesa a la viduitat de Margarida Ferrer, i manifestà la necessitat de dos testimonis per verificar-ho. Així, la vídua aprofità que a la mateixa embarcació on estava de mariner Ermengol als molls de Ciutadella, s'hi trobava un altre testimoni que podia verificar la versió donada. Aquest era l'eivissenc Joan Planells, també mariner i de 43 anys d'edat.

Ja davant el vicari, el mariner Planells contà que ell també havia partit l'any 1705 amb el llaüt en cors, el qual havia estat capturat i fet captiu. No obstant això, a diferència d'altres membres de la tripulació, el testimoni aconseguí ser rescatat. Sabia que encara aleshores es trobava captiu a Alger el patró de l'embarcació, Joan Soler, el qual va escriure una carta a la seva muller, Antonina Riu-

seca. Explica Planells que ell va llegir l'esmentada carta i que el patró Soler escrivia a la seva afligida esposa que el seu llaüt havia estat descobert i apressat pels "moros", malgrat que presentaren lluita i resistència. D'aquest enfrontament, en varen morir uns quants mariners, entre ells el mallorquí Antoni Veny. A part, aquest argument era fàcilment demostrable per Bartomeu Llorenç, un dels corsaris de l'esmentat llaüt en cors i que també fou captivat i esclavitzat a Alger. Aquest darrer, també eivissenc, va tenir ocasió de fugir en una llanxa amb altres captius cristians i va arribar remant a Eivissa. Contà, ja restablert, que Antoni Veny havia mort en l'atac sofert cinc anys enrere.

Així, ja no li quedaven dubtes ni al rector, ni al vicari, ni a cap membre de la Cúria eclesiàstica sobre la mort d'Antoni Veny. El vicari general afirmava que era evident pels relats de Jaume Ermengol i Joan Planells, que Margarida Ferrer era vídua, i per tant, se sentenciava que aquesta es podia casar lliurement en segones núpcies. Que el mariner Antoni Veny descansi en pau. ■

* Marc Pallicer Benejam és historiador i arxiver diocesà de Menorca.